

Körlük keseli we koronawirus

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Medisina

написано kitapcy | 23 января, 2025

Körlük keseli we koronawirus KÖRLÜK KESELI WE KORONAWIRUS

ЛАУРЕАТ НОБЕЛЕВСКОЙ ПРЕМИИ

Jose Saramago

Ensaio sobre a Cegueira

Жозе
Saramago

Слепота

Romanyň başlanyşy şeýle: gyzyl yşyk ýananda säginen awtoulagyň rulunda oturan sürüjiniň gözü birdenkä kör bolýar.

Bir tanşy ony göz lukmanyna äkidýär, göz lukmany-da, yzyndan ony getiren tanşy-da kör bolýar. Lukmanyň ýanynda işleýän kömekçisi-de körlükden nesibini alýar we ş.m... Görüşüniz ýaly, az salymyň içinde «ýokanç körlük keseli» başlaýar duruberýär.

Portugal ýazyjysy Žoze Saramagonyň 1998-nji ýylда «Nobel» baýragyny alan we kinofilmde surata düşürilen bu romanynyň ady: «Körlük» («Слепота»).

Roman körlüğiň köpcülikleyín ýokanç kesele öwrülen jemgyyetinde bolup geçýän wakalary suratlandyrýar.

Ýokanç koronawirus keseliniň ýaýran şartlerinde ýaşap ýörüs. Dünýä mundan öñem şuňa meñzeş köpcülikleyín ýokanç keselleriň

ýaýran döwürlerini başdan geçiripdi. Emma «Körlük» romanyny okanyňdan soň koronawirus ýaly epidemiýalaryň körlük keseliniň ýanynda çaga oýunjagy ýaly bir zat bolup galýandygyna düşünýärsiň. Romanda görmeýänleriň (körleriň) arasynda, gözü görýän, emma görýändigini gizleýän birisi-de bar, bu bolsa "görmek" ukybynyň adam üçin bahasyna ýetip bolmajak nä derejedäki gymmatlykdygyny görkezýär.

"Körlük keseliniň" niçiksi jemgyýet manzarasyny orta çykarýandygyny görmek üçin romany hökman okamak gerek. Şular ýaly günlerde-hä, bu eseri wagtyňzy giderip okanyňza asla-da ökünmersiňizmikä diýýän.

Emma netijede ondan has çäkli weýrançylyga getiren koronawirusyň külli adamzat jemgyyetini niçiksi gara girdabyň içine itekländigine özüñiz şayat.

Bir wirusdan söz açýarys. Kinniwanja bir närse. Birdenkä ol bütin dünýäniň gözüne ilýär. Bütin medisina dünýäsi aýaga galýar. Tanalýanca we garşysyna el-ele berlip göreşilýänçä müňlerçe adamy tükgerdip ýetişýär. Uly-uly ýurtlaryň adamdan ýaňa aýak basara ýer bolmaýan mähelleli köçeleri, bulwarlary boş haňlap ýatyr, yns-jynsa gözünün düşjek gümany ýok. Köçeler koronawirus belasynyň elinde. Ykdysadyyetler çat açmaga başlady.

Eýse, himiki urşuň bosagasynda durusmyka? Çünkü adamzadyň elinde şeýle ýaraglaryň bardygy gizlin däl. Bir telbäniň biri çykaga-da, adamzadyň köküne kükürt suwuny döküp biler. Bu boýunça birgiden ylmy-fantastiki eserler ýazyldy.

Ynsan ogly ynsana garşy atom bombasyny ullanmadymy näme... Aşakda ýaňy dünýä inen neresse bäbejikleriň, uruşa dahylsyz bigünä adamlaryň 15 sekundyň içinde dumana öwrülip gitjegine pitiwa eden boldumy?!.

Şeýdip adamçylygyny ýitiren adam oglunuň gäbi azdygyça azdy.

Adamzadyň nirä tarap barýandygyna üns bermek lazı̄m.

Koronawirusa garşy öňüni alyş çäreleri işlenip taýýarlanylýara... Bularyň hemmesi adamyň özüne we beýlekilere dahylly etmeli işleri. Öz janymyz bokurdaga gelip dirände, belki-de, biraz janypkeşligimiz artýan bolarly.

Emma bu kynçylyk bosagamyza gelip dirände herekete geçen janypkeşlik bilen dep ederden uly görünýär.

Adamzadyň sferalaýyn derejede işjeňligi başdan geçirýän şu döwründe "kiçijik bir ýalňyşlygyň" sferalaýyn derejede weýrançylyga öwrülme howpynyňam bolýandygyna hemmämiz

bilelikde şayat bolduk.

Merhum Kemal Ural beýiň “Ownuk zat ýok” («Küçük Şey Yoktur») diýen kitabı bardy. Hut şeýle. Kebelek täsiri diýilýär-ä... Hytaýdan çykan bir adam Italiýany oda berýär. Edil ýone goza ýanýan ýaly, tutasyp-tutasyp ýanýar... Şindi Hytaýda dörän bu ýangyn bize gelip ýetmez diýýän barmy? Awstraliýa ýandy, düýeler ýok edildi. Bize hiç zat bolmaz diýýän barmy?

Adam hökmünde ýaradylyşa-ýaradylmyşa garşı eden günälerimize ser salmak lazı̄m. Howa, suwa, agaclara, guşa, asmana, ýere... Nämäni näceräk sarp edýärис, näceräk hapalaýarys, näcerägi arassa?

Ynha, “Körlük” romany hem hut belli bir mesele babatda adamyň içki körleşmesiniň, göydükleşmesiniň şahsy bähbitleri bilen birlikde niçiksi batgalykda boguljagyny-da okyja ussatlyk bilen düşündirip bilipdir.

Şahsy bähbitlerimiz...

Muňa çapyp ýadamadykmy? Besdir indi!

Äleme näme berýärис? Biz munda artykmaçmy, ýa kemmi? Nämedir bir zatlara goşant goşýarysmy ýa-da nämedir bir zatlary kemeltýärismi?

Ahmet TAŞGETIREN,

ahmettasgetiren@karar.com

13.03.2020 ý, «Karar» gazeti.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW,
Stambul uniwersitetiniň talyby. Edebi makalalar